

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalialan koulutusohjelma
Lapset, nuoret ja perhe
2015

Laura Latvala

LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON LAPSET JA NUORET SOSIAALISESSA MEDIASSA

– työkirja omahoitajatyöhön

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapset, nuoret ja perhe

2015 | 36+25

Eeva Timonen-Kallio

Laura Latvala

LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON LAPSET JA NUORET SOSIAALISESSA MEDIASSA - TYÖKIRJA OMAHOITAJATYÖHÖN

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö koostuu tästä raporttiosasta sekä liitteenä olevasta tuotoksesta, Some-taidot – työkirjasta. Työelämäyhteiskumppaninani tässä opinnäytetyössä on ollut Turun kaupungin sijaishuollon yksikkö, Virusmäentien lastenkoti. Virusmäentien lastenkoti on 7 paikkainen sijaishuollon yksikkö lähellä Turun keskustaa. Opinnäytetyön työstäminen ajoittuu lokakuusta 2014 vuoden 2015 huhtikuuhun. Työn aihe on valikoitunut ajankohtaisuuden vuoksi.

Sosiaalinen media on lähes kaikkien lasten ja nuorten ulottuvilla. Lastensuojelun haavoittuvat lapset ja nuoret ovat hyväksyntää hakiessaan sosiaalisen media helpot uhrit. Lastenkodissa aikuiset vaihtuvat usein, eivätkä ole eläneet samanlaista nuoruutta sosiaalisessa mediassa.

Sisältö Some-taidot –työkirjaan on luotu asiantuntijakonsultaatioiden, työyhteisön välisen keskustelun sekä aiheeseen liittyvän kirjallisuuskatsauksen kautta. Kehittämisen tavoitteina oli lastensuojelun lasten ja nuorten seksuaalisen hyväksikäytön ennalta ehkäiseminen, sekä väärin toimintatapojen korjaaminen. Toiminnallisen opinnäytetyön kohderyhmänä on siis lastensuojelun sijaishuollon lapset ja nuoret. Työkirja on luotu omahoitajatyöhön välineeksi, jonka avulla voidaan avoimesti keskustella sosiaalisessa mediassa huolta aiheuttavista asioista.

ASIASANAT:

lastensuojelu, sosiaalinen media, omahoitajatyö, grooming, lasten seksuaalinen hyväksikäyttö

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services| Child care, Youth and Family work

2015 | 36+25

Eeva Timonen-Kallio

Laura Latvala

THE CHILDREN AND YOUNG PEOPLE OF CHILD PROTECTION'S FOSTER CARE IN SOCIAL MEDIA –WORKBOOK TO PRIMARY NURSING

This functional Bachelor's thesis consists two parts: the report and the Social media skills workbook as an attachment. My cooperating partner in this thesis has been the city of Turku foster care unit Virusmäentie- children's home. Virusmäentie –children's home is a seven seated children's home close to the center of Turku. Work on the Bachelor's thesis took place from October in 2014 to April in 2015. The topic "Social media skills" is selected because of its topicality.

Almost all the children and young people use social media applications. Clients of child protection are particularly vulnerable children and young people because of their back grounds. They want to have attention and approval at any price.

The contents of the Social media skills workbook are created by professional consultation, discussion with working partners and topic related literature searching. The targets of the thesis are preventing the child protection children's sexual abuse in social media and fixing the wrong operation ways. The target group of the bachelor's thesis are the children and young people of child protection. The workbook is designated to the primary nursing as a means which take it easier to discuss the topic without reverse.

KEYWORDS:

Child protection, social media, primary nursing, grooming, child sexual abuse

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAT	8
2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat	8
2.2 Tavoitteet ja tehtävät	10
3 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON LAPSET JA NUORET - ”HELPOT UHRIT”	11
3.1 Lastensuojelu ja sijaishuolto	11
3.2 Kiintymyssuhde ja sen häiriöt	12
3.3 Omahoitajuus lastenkodissa	15
4 SOSIAALINEN MEDIA JA SIIHEN LIITTYVÄT RISKIT	17
4.1 Mediakasvatus ja sosiaalinen media	17
4.2 Grooming ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	19
5 ASIANTUNTIJAKONSULTOINNEISTA TYÖKIRJAKSI	21
5.1 Kehittämisen menetelmät ja tiedon keruu	21
5.2 Työkirjan teon vaiheet	24
6 SOME-TAIDOT -TYÖKIRJA	28
6.1 Työkirjan rakenne	28
6.2 Käyttömahdollisuudet ja kehittämisideat	29
7 POHDINTA JA ARVIOINTI	31
7.1 Opinnäytetyön tekeminen prosessina	31
7.2 Tuotoksen arviointi	32
7.3 Ammatillinen kasvu	32
LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1. Some-taidot -työkirja.

KUVAT

Kuva 1. Mind map tuotoksen alkuvaiheessa

26

KUVIOT

Kuvio 1. Varhaislapsuuden kiintymyssuhteiden vaikutus ihmissuhteisiin (Väestöliitto)	14
Kuvio 2. Ohjeita nettikasvattajalle (Pelastajaa lapset Ry 2011)	18
Kuvio 3. Haastatteluiden teemat asiantuntijakonsultaatioissa	22
Kuvio 4. Työkirjan tekoprosessi	24

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyöraportti on selvitys toiminnallisen opinnäytetyön tekemisestä, jonka tuotoksena syntyi Some-aidot – työkirja lastensuojelun lapsille ja nuorille. Työkirja on opinnäytetyöraportin liitteenä (liite 1). Työkirjan sisältö on tuotettu asiantuntijakonsultaatioiden ja dialogisen keskustelun menetelmin.

Johdantoa seuraavassa, raportin toisessa luvussa kuvaan lähtökohtia opinnäytetyölleni ja sitä, miten olen aiheeni valinnut. Toiminnallisen opinnäytetyöni aihe on lähtenyt omasta mielenkiinnostani, tärkein perustelu mielestäni aiheelleni on sen ajankohtaisuus. Työelämäyhteiskumppaninani toimi työpaikkani, Turun kaupungin sijaishuollon yksikkö Virusmäentien lastenkoti. Lastenkodilta olen saanut lastenkodin arjen näkökulman tekemälleni opinnäytetyölle.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa on tietoperustaa aiheelleni. Luvuissa on käsitelty lastensuojelun, kiintymyssuhteiden häiriöiden, omahoitajuuden, mediakasvatuksen, sosiaalisen median, grooming- ilmiön sekä seksuaalisen hyväksikäytön käsitteitä. Nämä kaikki edellä mainitut käsitteet luovat perustelut sille, miksi tuotoksena oleva työkirja on suunnattu juuri lastensuojelun lapsille ja nuorille. Tietoperustasta ilmenee, että lastensuojelun lapset ja nuoret ovat erityisessä riskissä joutua hyväksikäytön kohteeksi sosiaalisessa mediassa.

Neljännessä luvussa on kuvattu työkirjan tekoon liittyviä asioita. Alaluvuissa käydään läpi kehittämisen ja tiedon keruun menetelmiä, sekä työkirjan tekoprosessia. Kehittämisen menetelminä on esitelty asiantuntija konsultaatio sekä keskustelu työryhmän kanssa. Tekoprosessista on havainnollistamisen selkiyttämiseksi esitetty prosessikaavio (kuvio 3). Viidennessä luvussa esitellään liitteenä 1 olevan opinnäytetyöni tuotoksena syntyneen työkirjan rakennetta ja sisältöä.

Kuudennessa luvussa on omaa pohdintaani ja arviointia opinnäytetyön tekemisprosessista, tuotoksesta sekä omasta ammatillisesta kasvusta. Liitteenä oleva työkirja sisältää oman kansilehden ja on kaiken kaikkiaan 25 sivun pituinen.

Työkirja sisältää sosiaalisessa mediassa kohdattuja tilanteita, joissa työkirjaa tekevän lapsen tai nuoren on mietittävä omia ajatuksiaan ja toimintamallejaan. Työkirja sisältää myös työntekijälle suunnatut sivut.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAT

2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Sosiaalinen media on tällä hetkellä paljon keskustelua herättävä aihe. Sosiaalisella medialla on vahvuuksia paljon, mutta heikkouksia ja uhkia ovat esimerkiksi kasvottomuus, epäluotettavuus, identiteettivarkaudet sekä hyväksikäyttö. (Tervo-Hiltula 2011, 227.) Sosiaalisessa mediassa keskustellaan muiden palveluiden käyttäjien kanssa, kommentoidaan toisten julkaisuja sekä jaetaan itse muun muassa kuvia ja videoita. Kuvan tai videon lisäämisen lähtökohdaksi on useimmiten halu, että muut ihmiset näkevät sen. ”Verkko houkuttelee julkisuuteen”. Lapsilla ja nuorilla on kuitenkin vaikea ymmärtää julkaisujen kauaskantoisia seurauksia. Harva 13 –vuotias teini-ikäinen ajattelee, että juuri lisätty ajattelematon kuva voi ajautua tulevaisuuden työnantajan käsiin. (Tervo-Hiltula 2011, 219.)

Aiheena sosiaalinen media on ajankohtainen ja se tuo haastetta työhön lastenkodeissa. Henkilökunta ei ole elänyt samanlaista lapsuutta ja nuoruutta sosiaalisen median kanssa, joten kysymyksiä on paljon. Oma kiinnostukseni aiheeseen heräsi, kun työskentelen yhdessä Turun kaupungin lastensuojelulaitoksessa. Asia on herättänyt keskustelua henkilökunnan sisällä, sekä henkilökunnan ja lasten välillä. Lastenkodeissa työskentelevien ohjaajien tulisi valvoa lasten ja nuorten sosiaalisen median käyttöä, mutta voi olla vaikea valvoa jotain, jos asia on itselle vieras. Opinnäytetyöni myötä kartoitettu tieto lastenkotilasten ja – nuorten sosiaalisen median käytöstä ja sen avulla kehitetty työkirja toivottavasti hyödyttää monia Turun kaupungin lastenkotien ohjaajia, sekä auttaa heitä virittämään keskustelua aiheesta. Itse käytän sosiaalista mediaa päivittäin ja olen mielestäni aika hyvin kartalla siellä tapahtuvista asioista.

Nuoruus on kehitysvaiheena hyvin riskialtis vaihe altistua traumaattisille tapahtumille ja kokemuksille, tämä koskee jokaista ihmistä, oli sitten lastensuojelun asiakas tai ei. Nuori uskoo olevansa vahingoittumaton ja kaikkivoipainen, ”ei minulle voi tapahtua mitään pahaa” (Vilkko-Riihelä & Laine

2007, 107-108.) Varhainen kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen perusluottamuksen ja – turvallisuuden kehitykseen. Lastensuojelun sijaishuollon huostaan otetut lapset ja nuoret ovat kokeneet varhaisessa kiintymyssuhteessaan usein vaikeuksia ja ovat erityisen alttiita tulla hyväksikäytetyiksi verrattuna turvallisessa perheessä varttuneisiin ikätovereihin. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää käydä lastensuojelun sijaishuollon asiakkaiden kanssa läpi turvallisesti keskustellen itsensä suojaamiseen liittyviä asioita.

Halusin alunalkaen tehdä tuotokseni nimenomaan lastenkodeissa asuville lapsille ja nuorille, sillä koen, että he ovat riskiryhmässä joutua väärinkohdeksi ja hyväksikäytetyiksi sosiaalisessa mediassa (kts. luku 3). Lastenkodeissa asuvat lapset ovat usein omasta mielestään kokeneet jo kerran hylkäämisen, kodin ulkopuolelle joutumisen. Sosiaalisessa mediassa on helppo saada hyväksyntää, kokea itsensä arvostetuksi ja halutuksi. Lapset ja nuoret paljastavat itsestään hyvinkin henkilökohtaisia asioita, eivätkä ajattele seurauksia. Tällaisia asioita ovat muun muassa liian paljastavat kuvat, henkilötiedot, sijoituksen syyt sekä tietoja esimerkiksi omista vanhemmistaan. Hylkäämisen kokemukseen liittyy usein myös itsetunto-ongelmia. Sosiaalisessa mediassa voi näyttää itsestään esimerkiksi kuvien kautta vain tietyt puolet, jolloin kokee tulevansa hyväksytyksi. Esimerkiksi kiusatut lapset ja nuoret saattavat kokea sosiaalisen median olevan ainut paikka, jossa heidät hyväksytään sellaisena kuin ovat.

Yksi liikkeelle paneva voima opinnäytetyössäni oli Turun ammattikorkeakouluun vuonna 2014 tehty Mikko Tångin opinnäytetyö ”Nettietiketti – opas mediakasvatustyöhön lastenkodissa”. Tång on opinnäytetyössään pohtinut jatkokehittämisen ideoita, joista yksi oli juuri ”työkirjatyypinen nettikasvatusopas” (Tång 2014, 30). Tångin opinnäytetyön tuotos on suunnattu lastenkodin henkilökunnalle oppaaksi, minun tuotokseni on suunnattu työkirjaksi lastensuojelun lapsille ja nuorille.

2.2 Tavoitteet ja tehtävät

Toiminnallisen opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa on oltava tehtynä toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelma esiteltiin ammattikorkean koulun opinnäytetyön suunnitelmaseminaarissa. Toimintasuunnitelmasta ilmenee työn alustava aihe sekä ennen kaikkea työn tavoitteet ja tehtävät. Opiskelijalla tulee olla käsitys, mitä on tekemässä ja miksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26.)

Kun päätin, mikä tuotokseni on, kehittämistehtäväni oli selvä: työkirjan tekeminen lastensuojelun omahoitajatyöhön. Tavoitteekseni muotoutui koko sosiaalialalla lastensuojelun lasten ja nuorten sosiaalisessa mediassa tapahtuvan hyväksikäytön ennaltaehkäiseminen ja vääränlaisten toimintatapojen muuttaminen. Toisena tavoitteenani on lisätä keskustelua ja vuorovaikutusta lastenkodeissa asuvien lasten ja nuorten, sekä siellä työskentelevien aikuisten välille. Tosiasia on, että sosiaalinen media on sekä nykypäivää, että tulevaisuutta. Jokaisen työntekijän on myös opeteltava sosiaalisen median perusasioita, jotta voivat opastaa lapsia ja nuoria turvalliseen sosiaalisen median käyttöön.

3 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON LAPSET JA NUORET - ”HELPOIT UHRIT”

3.1 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelu painottaa lapsen edun huomioonottamista kaikissa lastensuojelullisissa toimenpiteissä ja päätöksissä. Lastensuojelua voidaan toteuttaa monella eri tasolla. Lastensuojelullisia toimia ovat esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, sijaishuoltoon päädyttyä avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja on päädytty lapsen huostaanottoon. (Räty 2012, 1-4.)

Turussa vuonna 2013 otettiin huostaan 65 lasta ja nuorta ja määrä on ollut vuosien mittaan noususuunnassa. Huostaan otetuista lapsista 56,9 % oli 13- 17-vuotiaita, mikä näyttää olevan tämän hetken trendi. Yhä useampi huostaan otettu on teini-ikäinen, joka taas vaikeuttaa sijaisperheiden löytämistä. (Turku 2014.) Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona. Lapsen sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä huomiota lapsen edun toteutumiseen ja tarkoituksenmukaista on valita ikä- ja kehitystasoon sopiva paikka sekä läheisten ihmissuhteiden jatkuvuus on turvattava. (Räty 2012, 405–406.)

Teini-ikäisten nuorten huostaanotto on lisääntynyt, mikä käy ilmi Turun sosiaalityön tulosalueen selvityksestä vuonna 2014. Nuoruus on kehitysvaiheena hyvin riskialtis vaihe altistua traumaattisille tapahtumille ja kokemuksille, tämä koskee jokaista ihmistä, oli sitten lastensuojelun asiakas tai ei. Nuori uskoo olevansa vahingoittumaton ja haavoittumaton, ”ei minulle voi tapahtua mitään, mitä en itse halua”. Erityisesti traumakokemuksia kokeneet nuoret käyttäytyvät

riskialttiimmin ja altistuvat näin helpommin vaaratilanteisiin. Rajattomasti kasvaneet nuoret kohtaavat muita enemmän seksuaalissävytteisiä asioita, kuten pornoa, seksuaalisia kommentteja sekä itseän kohdistuvaa ahdistelua. Liialliseen kiltteyteen kasvaneet (esimerkiksi päihteiden väärinkäyttäjien lapset, jotka yrittävät käyttäytyä mahdollisimman huomaamattomasti, etteivät aiheuttaisi syytä vanhempiensa päihteiden käyttöön) eivät ehkä opi kyseenalaistamaan muiden, erityisesti aikuisten käyttäytymisen tarkoituksia. Tämä tuottaa ongelmia itsensä suojaamisessa ja ”ei”-n sanomisessa. (Brusila ym. 2009, 30–31.)

3.2 Kiintymyssuhde ja sen häiriöt

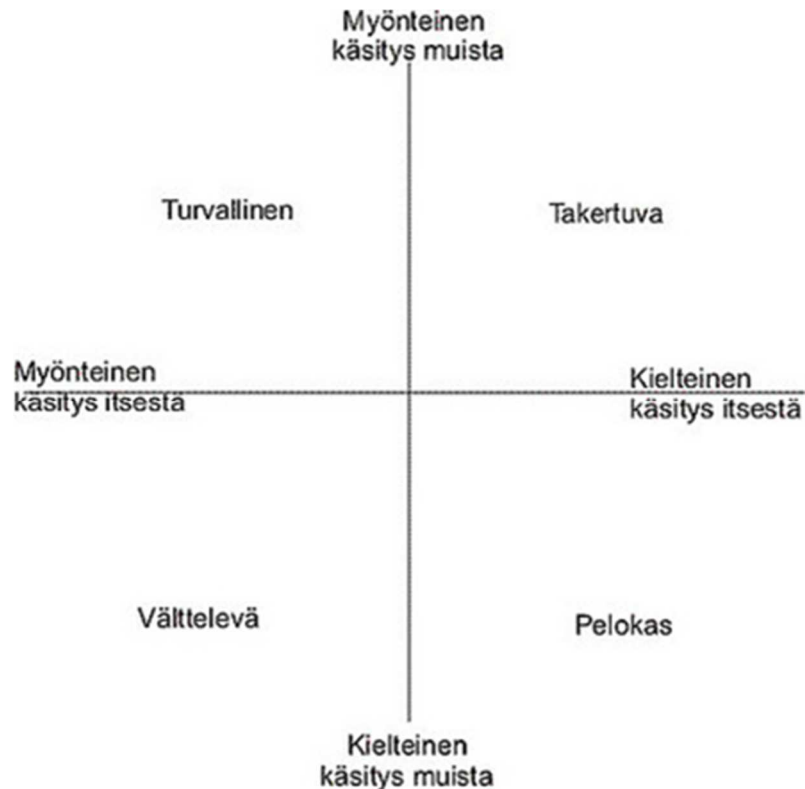
Pienellä vauvalla on luontainen taipumus pyrkiä aktiivisesti kiinnittymään häntä hoivaavaan aikuiseen, primaarihoitajaan. Vauva pyrkii pitämään yhteyttä primaarihoitajaansa monin tavoin, kuten hymyilemällä, katsekontaktilla, itkulla, syliin tulemisella sekä ääntelyllä. Erityisesti pelon ja uhan edessä kiintymyksen tarve on suuri. Kiintymystapoja on luokiteltu neljä erilaista, vauvan tapa kiinnittyä primaarihoitajaan riippuu siitä, kuinka turvallisena ja johdonmukaisena hän hoitajaa pitää tutkiessaan ympäristöään. Vauva arvioi, voiko primaarihoitajalta hakea turvaa vaaratilanteissa, onko hän saatavilla? Kun vauvan on mahdollista käyttää hoitajaansa turvallisena perustana, jonka luokse voi palata, voi hän vapaasti tutkia ympäristöään luottaen siihen, että turva on lähellä. (Hautamäki 2001, 21–24.) Varhainen kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen perusluottamuksen ja – turvallisuuden kehitykseen. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välistä tunnesuhdetta, joka syntyy vuorovaikutuksen tuloksena. Varhainen kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen kehittyvään itsetuntoon, minäkuvaan, persoonallisuuteen sekä siihen, miten hän tulevaisuudessa luottaa muihin ihmisiin. Kiintymyssuhdelatuja voidaan erottaa neljä erilaista. (Brusila ym. 2009, 20.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi kykenee ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja avoimesti. Hän ei pelkää näyttää myöskään aggressiivisia tunnetiloja hylkäämisen pelossa. Turvallisesti kiintyneen lapsen tunnetiloihin on vastattu

johdonmukaisesti ja lapsi luottaa siihen, että vanhempi on saatavilla, kun hän tätä tarvitsee. Välttelevästi kiintynyt lapsi kokee hankalaksi voimakkaiden tunteiden ilmaisemisen. Lapsi tukahduttaa tunteensa ja on pidättäytyväinen. Hän altistuu helposti muiden tahtoon, eikä halua saada aikaan pahaa omalla käytöksellään. (Brusila ym. 2009, 20.)

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi kokee ympärillä olevan maailman ja ihmiset ennalta arvaamattomiksi, vanhempi on reagoinut epäjohdonmukaisesti lapsen tunnetiloihin. Lapsi ei osaa ennakoida, miten kukin reagoi häneen. Lapsi ilmaisee nopeasti vaihtelevia tunteitaan voimakkaasti. Lisäksi erotetaan jäsentymätön kiintymyssuhde, jossa perusturvallisuutta ja luottamusta ei esiinny lainkaan. Jäsentymättömästi kiintyneet lapset oireilevat voimakkaasti. Välttelevät, ristiriitaiset ja jäsentymättömät kiintymyssuhteet luokitellaan turvattomiksi. (Brusila ym. 2009, 20.)

Turvallisesti kiintyneet lapset kykenevät ilmaisemaan itseään avoimesti ja monipuolisesti pelkäämättä tulevan hylätyksi. Turvattomasti ja rajattomasti kiintyneillä lapsilla ja nuorilla saattaa ilmetä ongelmia tunteiden hallinnassa, itseluottamuksessa ja kokemuksessa omasta identiteetistään. Tämä voi aiheuttaa vaikeuksia myöhemmissä ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa. Häpeän tunne omasta itsestään saattaa pahimmassa tapauksessa vaikuttaa itsensä suojaamiseen ja altistaa herkemmin seksuaaliseen kaltoinkohteluun sekä riskikäyttäytymiseen. (Brusila ym. 2009, 20.) **Lähtökohtana suunnitelmalleni työkirjalle on juuri yllä oleva teoria.** Lastensuojelun sijaishuollon huostaan otetut lapset ja nuoret ovat kokeneet varhaisessa kiintymyssuhteessaan usein vaikeuksia ja ovat erityisen alttiita tulla hyväksikäytetyiksi verrattuna turvallisessa perheessä varttuneisiin ikätovereihin. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää käydä lastensuojelun sijaishuollon asiakkaiden kanssa läpi turvallisesti keskustellen aiheeseen liittyvät asiat.

Kuvio 1. Varhaislapsuuden kiintymyssuhteiden vaikutus ihmissuhteisiin (Väestöliitto)

Kuvio 1 kuvaa selkeästi, kuinka jo varhaislapsuudessa muodostuneet kiintymyssuhteet vaikuttavat ihmissuhteiden luomiseen. Turvallisesti kiintyneellä lapsella on myönteinen käsitys sekä itsestä, että muista, hän ei pelkää hylkäämistä jatkuvasti ja uskaltaa näyttää heikkoutensa. Ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla on puolestaan kielteinen käsitys itsestä ja myönteinen käsitys muista ihmisistä. heidän tarpeisiinsa on kyllä vastattu, mutta hoitajan toiminta on ollut epäjohdonmukaista, välinpitämätöntä ja ennalta-arvaamatonta. Lapsen hakiessa kontaktia hänet on saatettu torjua ja hyvän leikin kesken hänet on ehkä kaapattu yhtäkkiä syliin. Ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla on kova tarve saada läheisyyttä ja etsivät muiden seuraa. He ovat saaneet joskus jonkin verran hyvää kohtelua, vaikka huonoa kohtelua onkin ollut paljon. Huonon kohtelun takia lapset pelkäävät hylkäämistä ja yrittävät kaikin keinoin takertua muihin ihmisiin. Toisen ihmisen välittämisen kautta he tuntevat itsensä arvostetuksi ja hyväksi ihmiseksi. Aikuisuudessa tätä kiintymyssuhdetyyppiä kutsutaan takertuvasti kiintyneeksi ja

toisiaan seuraavat irtosuhteet ovat tyypillisiä tällä kiintymysmallille. (Vilkkoriihelä & Laine 2005, 49–52, 138–139.)

3.3 Omahoitajuus lastenkodissa

Lastensuojelulaitoksissa omahoitajatyöskentelyä käytetään korjaavan hoidon ja kasvatuksen keskeisenä menetelmänä. Omahoitajasuhde on lapsen ja nimetyn työntekijän välinen vuorovaikutteinen luottamussuhde. Se on myös ammatillinen tunnesuhde, jossa lapsen on mahdollista korjata niitä tunnekokemuksia, jotka ovat hänen kasvua ja kehitystä vahingoittaneet. Pyrkimys on, että lapsi voi kokea hoitosuhteen luotettavaksi ja kokea korvaavaa kiintymystä turvalliseen, pysyvään aikuiseen. Omahoitajan osoittauduttua luotettavaksi ja turvalliseksi, lapsen on mahdollista muuttaa suhtautumistaan myös muihin ihmisiin. Tämä on tärkeää, sillä monilla lastensuojelun lapsilla on vahvat hylkäämiskokemukset ja sitä kautta negatiivinen kuva muista ihmisistä. Omahoitaja on vastuussa omahoidettavan lapsensa päivittäisten asioiden hoidosta (Autio 2007, 14-15.) Omahoitajuus voidaan nähdä työntekijän työkalupakiksi, joka sisältää monia eri työkaluja. Omahoitajuudessa ei ole yhtä ja ainoata oikeata työskentelytapaa, vaan jokainen työskentelee oman koulutus taustansa, kokemuksensa ja ennen kaikkea persoonansa kanssa. Työntekijän omalla kiinnostuksella työtä kohtaan on hyvin suuri merkitys omahoitajuudessa. Omahoitaja toimii lapselle usein samaistumisen kohteena ja omaa käyttäytymistä on tästä syystä tarkkailtava, sillä lapsi peilaa omia tunteitaan omahoitajaansa. (Salminen & Tynnenen 2011, 47-50.)

Kun lapsi tulee lastenkotiin, nimetään hänelle henkilökunnasta omahoitaja, joskus omahoitajia voi olla kaksi tai lapsi jakaa omahoitajansa toisen lapsen kanssa. Omahoitaja osallistuu luonnollisesti kaikkiin lasta koskeviin palavereihin ja on pääroolissa hoito- ja kasvatussuunnitelmien tekemisessä, sekä sijoituksen sujumisen arvioinnissa. Omahoitaja tekee tiivistä yhteistyötä lapsen perheen ja muun tukiverkoston kanssa. Omahoitaja on vastuussa lasta koskevien asioiden tiedottamisesta perheelle. Omahoitaja osallistuu kaikkiin lasta koskeviin

neuvotteluihin, kuten terveydenhuoltoa koskeviin käynteihin, terapian ohjauskeskusteluihin sekä koulun vanhempainiltoihin. Omahoitaja toteuttaa lapsen edunvalvontaa ja on lapsen ”puolesta puhuja”. Omahoitajan vastuulla on lapsen asioiden tiedottaminen muulle henkilökunnalle sekä tarvittaessa niiden delegointi. Omahoitaja on päävastuussa sanktioiden antamisesta. (Autio 2007, 15.)

Omahoitajuus herättää usein työntekijässä niin positiivisi, kuin negatiivisiakin tunteita ja ajatuksia. Usein voidaan ajatella, että omahoidettava sitoo liikaa omahoitajan resursseja ja tulee ”liian lähelle”. On mahdollista, että lapsi alkaa ihannoida omahoitajaansa epärealistisesti ja tahtoo pitää omahoitajansa itsellään. Toinen ääripää on, että lapsi kohdistaa omahoitajaansa vain kielteisiä tunteita. Molemmat tilanteet ovat omahoitajalle hyvin raskaita ja omasta jaksamisesta onkin pidettävä tarkoin huolta. Työnohjausta järjestetään työpaikasta riippuen koko työyhteisölle, sekä yksilöohjauksena. (Autio 2007, 16-17.)

Omahoitaja työskentelee ennen kaikkea oman persoonallisuutensa kautta. Lapsi oppii tuntemaan omahoitajansa reagoititavat erilaisiin tilanteisiin ja peilaa hoitajan tunteita itseensä. Lastensuojelun lapset ovat usein hyvin tarkkoja tunnistamaan aikuisten tunnetiloja ja muuttamaan omaa käytöstään sen mukaan, sillä he ovat lapsuudessa saattaneet joutua näkemään esimerkiksi humalassa olevan vanhemman ailahtelevaa käyttäytymistä. Omahoitajan on jouduttava usein kestäämään hyvin vihamielisiä tunteita, jotka eivät välttämättä johdu omahoitajasta, vaan lapsen omista kokemuksista ja historiasta. Hoitajan on kyettävä ottamaan vastaan lapsen purkaukset ja autettava niiden käsittelyssä. (Autio 2007, 17.)

4 SOSIAALINEN MEDIA JA SIIHEN LIITTYVÄT RISKIT

4.1 Mediakasvatus ja sosiaalinen media

Mediakasvatuksella tarkoitetaan ihmisten aktiivisen ja kriittisen median käytön harjaannuttamista. Mediakasvatuksen myötä mediataidot kehittyvät, jotka puolestaan toimivat suojatekijöinä median riskivaikutuksia vastaan. Yksinkertaisimmillaan mediakasvatus on sääntöjen ja rajojen asettamista lapsille ja nuorille, kasvattajien ja lasten välistä keskustelua median sisällöistä ja siihen liittyvistä ilmiöistä. (Korhonen 2010, 22.)

Pelastakaa lapset Ry (2011) on esitellyt julkaisussaan ”Nettielämä on oikeaa elämää ja nettikasvatus on tavallista kasvatusta” kiteytettynä mediakasvatukset pääpiirteet. Kasvattajien tulee olla kiinnostunut lapsen netinkäytöstä, millä sivuilla hän käy ja mitä julkaisee itsestään. Kiinnostuksen myötä luottamus aikuisen ja lapsen välillä kasvaa ja lapsi uskaltaa kertoa ikävistä tilanteista. Tällöin aikuisen on otettava lapsi tosissaan, sillä nettirikokset ja – kiusaaminen on yhtä vakavaa kuin ”oikeat rikokset”. Väärinkäyttöön on puututtava välittömästi. Hyvät käytöstavat pätevät myös netissä. Kasvattaja saattaa myös itse olla netin ja sosiaalisen median käyttäjä, jolloin tulee miettiä, mitä itsestä jakaa ja julkaisee. Nykyajan älypuhelimet tuovat netin jokaisen lapsen ja nuoren jatkuvaan käyttöön, joten kasvattajien on hyvä tiedostaa, että puhelinta käytetään nykyisin yhä vähemmän pelkkään soittamistarkoitukseen. Kännykän näpräämisen sijaan lapsi tulisi ohjata harrastamaan ja näkemään kavereita kasvotusten, ei vain ruudun välityksellä. Tärkeintä on kasvattajan läsnäolo niin netissä kuin ”oikeassa” elämässä. Seuraavan sivun kuvio 2 kuvaa ytimekkäästi nettikasvatuksen.

Kuvio 2. Ohjeita nettikasvattajalle (Pelastajaa lapset Ry 2011)

Sosiaalinen media määritellään prosessiksi, jossa yksiköt ja ryhmät voivat rakentaa yhteisiä tiloja, merkityksiä ja sisältöjä. Sosiaalisen median sisältö on käyttäjiensä tuottamaa, yksilöt ovat aktiivisia toimijoita. Julkaisukynnys sosiaalisessa mediassa on matala ulkopuolisen valvojan puuttumisen takia. Yleisimpiä sosiaalisen median palveluita ovat esimerkiksi Facebook, Instagram ja Twitter. (Meriranta 2010, 236.)

Sosiaalinen media luo paljon mahdollisuuksia uusiin ihmiskontakteihin, helpottaa tiedon hankintaa ja saa käyttäjilleen aikaan yhteenkuuluvuuden tunteen. Kaikki sosiaalinen viestintä ja vuorovaikutus eivät kuitenkaan ole ongelmattomia, lapset ja nuoret kohtaavat paljon ikätasoonsa sopimatonta materiaalia, kuten

aikuisviihdettä, keskustelevat tuntemattomien ihmisten kanssa ja saattavat joutua nettikiusaamisen kohteeksi. (Uusitalo ym. 2011, 90–93.)

4.2 Grooming ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Grooming- prosessilla tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka tähtäävät lapsen tai nuoren seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Toimet ovat prosessin omaisia: ne sisältävät yleensä saman kaavan. Grooming on helposti toteutettavissa internetissä ja ennen kaikkea sosiaalisen median palveluissa ja sovelluksissa. Prosessi alkaa yleisimmin lapsen tai nuoren kuvan kehumisella ja imartelulla. Uhrin ovat valittu harkiten: murrosikäisten itsestään epävarmojen nuorten on vaikea olla vastaamatta itseen kohdistuviin huomionosoituksiin. Hyväksikäyttäjät osaavat valikoida uhrinsa huolellisesti, nuorten kuvista on helppo määritellä, mikä motiivi kuvan julkaisulla on ollut: positiivisen huomion ja kommenttien saaminen itsestään, vai esimerkiksi kivan koira- kuvan jakaminen kavereille? (Pelastakaa lapset ry 2011.)

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on lapsen ruumiiseen kajoamista sekä lapsen esiintymistä pornografisissa kuvissa ja painostamista siihen. Lapsen seksuaalisella riistolla puolestaan tarkoitetaan kaikkea, joka loukkaa lapsen seksuaalista koskemattomuutta. (Saarinen & Heinonen 2006, 5.) Laki määrittelee lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ikärajaksi 16 vuotta, sillä alle 16-vuotias ei voi antaa suostumustaan seksuaaliseen kanssakäymiseen aikuisen kanssa (Brusila ym. 2009, 49).

Viestittely ja kommentointi alkavat usein yleisissä verkkopalveluissa, kuten Facebookissa tai IRC-galleriassa ja siirtyy sieltä henkilökohtaisempiin viestimiin, kuten WhatsAppiin tai Messengeriin. Yhteydenpidosta tulee suljetumpaa ja henkilökohtaisempaa, eivätkä viranomaiset pysty valvomaan kaikkia pikaviestipalveluita. Hyväksikäyttäjä luo uhriinsa luottamussuhteen olemalla kuuntelijan ja ymmärtäjän roolissa. Murrosikäinen alkaa ajatella, että saa hyväksikäyttäjältä sellaista huomiota, jota ei muualta saa, hän on ainut ihminen, joka ymmärtää. Hyväksikäyttäjä käyttää usein myös lahjontaa ja tarjoaa uhrilleen

aluksi pieniä ”lahjoja”. Suoraa seksiin viittaavaa ehdotusta ei yleensä tule, epäsuoria viittauksia lisätään pikkuhiljaa keskusteluihin. Vähitellen hyväksikäyttäjä saa lapsen tai nuoren uskomaan, että seksi kuuluu heidän väliseen suhteeseensa. Vuorovaikutussuhteessa on uhrin mielestä usein jotain jännittävää ja uutta, hylkäämistä pelätään. (Pelastakaa Lapset Ry 2011.)

Lastensuojelun sijaishuollon lapset ja nuoret, jotka tuntevat usein tullessa jo hylätyiksi omien vanhempiansa taholta, tahtovat saada hyväksyntää lähes hinnalla millä hyvänsä. Sosiaalinen media puolestaan on täynnä ”tulevaisuuden kuluttajia” (Tervo-Hiltula 2011, 217.), eli haavoittuvaisia lapsia ja nuoria. Tämän myös hyväksikäyttäjät tietävät. Sosiaalisen median kasvottomuus helpottaa hyväksikäyttäjän ”groomausta”. Hitaan ja manipuloivan prosessin aikana lapsi tai nuori kokee itsekkin haluavansa sitä, mitä hänelle ehdotetaan. Selvässä yhtäkkisessä raiskauksessa lapsi tai nuori ymmärtää heti, että tilanne on uhkaava ja vaarallinen. Groomingin uhrina lapsi tai nuori ei ymmärrä vaaran olevan liian lähellä, ja usein hyväksikäytön selvittelyssä hyväksikäyttäjä sanoo, ettei uhri sanonut ”ei”, joten mitään väärää ei ole tapahtunut. Groomingin uhriksi joutunut lapsi tai nuori ajattelee usein myös hyväksikäyttäjän olevan hänelle tuttu, ovathan he jutelleet sosiaalisen median välityksellä jo jonkin aikaa. Juuri tämä hämärtää myös uhrin ymmärrystä tilanteen vakavuudesta. Tämä ei kuitenkaan vähennä teon vakavuutta tai tee teosta hyväksyttävää. Lapsi tai nuori ei ole ikinä samanvertaisessa seksuaalisessa suhteessa aikuisen kanssa, eikä ole vastuussa omasta seksuaalisesta hyväksikäytöstään. (Pandora’s project 2009.)

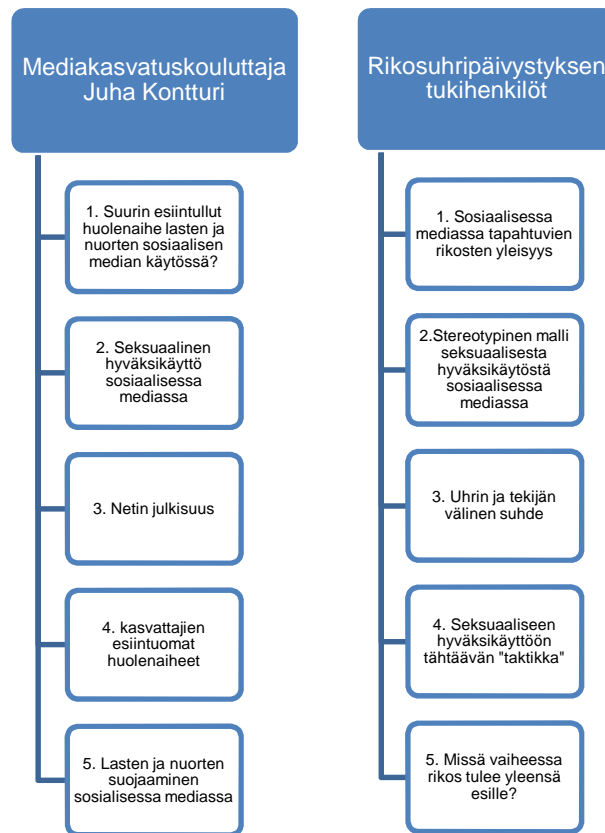
5 ASIANTUNTIJAKONSULTOINNEISTA TYÖKIRJAKSI

5.1 Kehittämisen menetelmät ja tiedon keruu

Asiantuntijakonsultaatiot

Pääasiallisena kehittämisen menetelmänä käytin asiantuntijakonsultointia. Asiantuntijakonsultointia käytetään lähdeaineiston tapaan tiedonantona (Vilkkä & Airaksinen 2003, 54). Omassa työssäni tein asiantuntijakonsultaatiota teemahaastattelun muodossa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä käytetään usein tiedonkeruumenetelmänä tutkimusmenetelmiä. Tutkimusmenetelmiä käytetään kuitenkin väljemmin, tiedonkeruusta syntyneitä aineistoja ei tarvitse analysoida yhtä tarkasti ja johdonmukaisesti, kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Konsultaatioita käytetään toiminnallisessa opinnäytetyössä tukemaan ja monipuolistamaan teoreettista viitekehystä. Konsultaatiota saatetaan käyttää myös teorian tiedon varmistamiseksi, ja lisää näin tietoperustan validiutta eli luotettavuutta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57-58.)

Omat asiantuntijakonsultaatiot tein Mannerheimin lastensuojeluliiton mediakasvatuskouluttaja Juha Kontturille sekä kahdelle nimettömänä pysyville Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöille. Toteutin konsultaatiot teemahaastatteluina, tosin teemani olivat todella väljät ja tarkoitettu vain keskustelun viitekehyyksi. Teemat löytyvät kuviosta 3. Kontturilta sain aihealueestani kouluttajan näkökulman. Kuten Kontturi konsultaatiossa totesikin, hänellä ei ole niinkään nuorten omaa kokemusta siitä, millaisiin tilanteisiin he sosiaalisessa mediassa törmäävät. Kontturin pitämät koulutustilaisuudet ovat usein suunnattu lasten ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Joitain koulutuksia järjestetään lasten läsnä ollessa esimerkiksi kouluissa, mutta tilaisuuksissa on opettajat tai muuta koulun henkilökuntaa läsnä. Tämän vuoksi lapset ja nuoret eivät uskalla kertoa sosiaalisessa mediassa koettuja huonoja kokemuksia, sillä pelkäävät joutuvansa vaikeuksiin ja kokevat häpeää. (Kontturi 2.2.2015)

Kuvio 3. Haastatteluiden teemat asiantuntijakonsultaatioissa

Kontturin haastattelun jälkeen aloin miettiä, miltä muulta taholta olisi hyvä saada konsultaatiota. Totesin, että minun tulisi saada näkökulmaa juuri hyväksikäytettyjen lasten ja nuorten kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta. Tavoittelin MLL:n puhelinpäivystäjiä haastatteluuni, mutta puhelinpäivystäjien vaihtolovelvollisuuden takia he eivät voi haastatteluja antaa edes yleisellä tasolla. Henkilö, johon otin yhteyttä kehotti minua tutustumaan MLL:n Lasten ja nuorten puhelimen ja netin raportteihin, joissa on koottuna jokaiselta vuodelta yhteenvedot. Raportit toimivatkin tuotokseni sisällön yhtenä lähteenä.

Kaksi muuta asiantuntijakonsultaatiota tein Rikosuhripäivystyksen nimettöminä pysyville tukihenkilöille. Tukihenkilöt auttavat rikoksen uhreja esimerkiksi rikosilmoituksen tekemisessä, sekä antavat ohjausta ja neuvontaa kaikissa rikoksiin liittyvissä asioissa (Rikosuhripäivystys). Tukihenkilöt voivat siis toimia tukihenkilöinä esimerkiksi seksuaalisesti hyväksikäytetyille lapselle tai nuorelle.

Tukihenkilöiden haastatteluista sain todella juuri sen, mikä jäi puuttumaan Kontturin haastattelusta: lasten ja nuorten oma kokemus.

Toiminnallisen opinnäytetyön materiaalien ja aineistojen analysointia ei tarvitse olla niin perusteellinen, kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Olennaista on, että kuvaus on selkeä, jotta lukija tietää, mitä on tehty. (Salonen 2013, 25.) Konsultaatioiden kohdalla edes litterointi ei ole välttämätöntä, sillä se on hyvin vapaamuotoinen kehittämisen menetelmä (Vilka & Airaksinen 2003, 64).

Keskustelu

Asiantuntijakonsultoinneista sain asiantuntijoiden näkökulman, lastensuojelun näkökulma tuli esille lähes joka päiväisissä keskusteluissa esiin tulleesta huolipuheesta. Toiminnallisen opinnäytetyön keskeisenä erona tutkimukselliseen opinnäytetyöhön on tuotoksen tekemisen lisäksi työn eri vaiheissa mukana olevat toimijat, työn luonne on sosiaalinen (Salonen 2013, 6). Keskeisenä toimijana olen ollut minä itse, kuten opiskelija yleensä on. Dialoginen keskustelu työyhteisön kanssa on toiminut niin vertaistukena kuin uutta suuntaa antavana voimana opinnäytetyöni eri vaiheissa.

Työvuorossa olevat ohjaajat kokoontuvat päivittäin raporttitunnille, ja läpi käydään lapsiin ja nuoriin liittyviä asioita. Keskustelu on pyörinyt paljolti sosiaalisen median aihepiirissä, miten rajoittaa, miten opettaa toimimaan oikein. Jokapäiväisessä keskustelussa tulee esille keinojen vähäisyys, sillä sosiaalinen media on lähes jokaisella lapsella ja nuorella kädessään: älypuhelimessa.

5.2 Työkirjan teon vaiheet

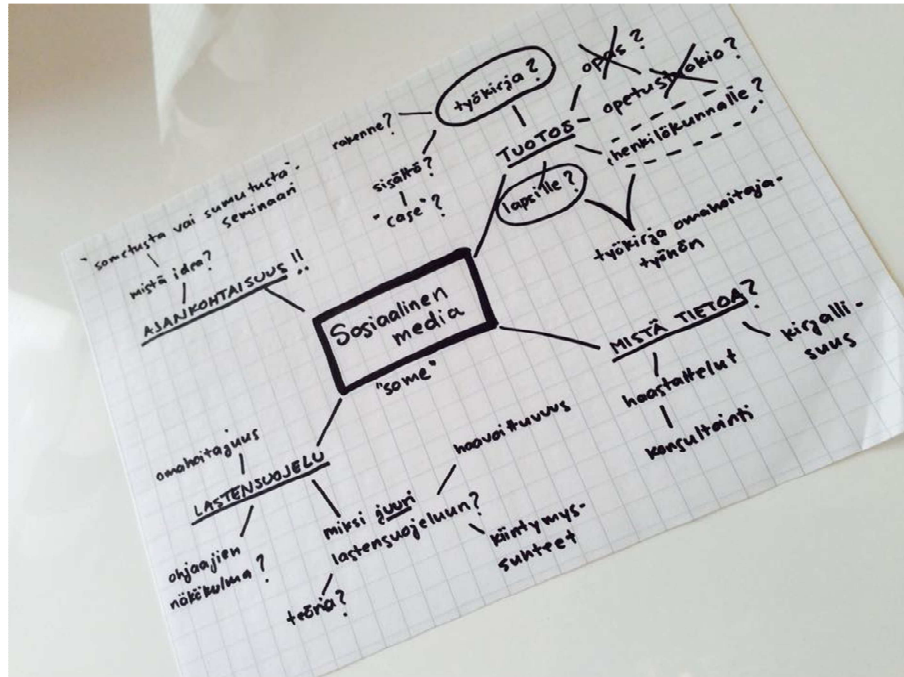
Kuvio 4. Työkirjan tekoprosessi

Tässä kappaleessa käyn työkirjan tekoprosessia läpi Kari Salosen (Salonen 2013, 17-19) esittämän mallin mukaan teoksessa Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Ylläoleva kuvio 4 esittää tiivistetysti toiminnallisen opinnäytetyöni vaiheet. Opinnäytetyöni aikataulua ovat tahdittaneet ammattikorkeakoulun seminaarit sekä opinnäytetyön aikana suoritettu kymmenen viikkoa kestänyt työharjoittelu Virusmäentien lastenkodissa.

Aloituspaiheeksi tunnistan vuoden 2014 marraskuussa "Sometusta vai sumutusta?" –seminaarin, johon osallistuin. Seminaarissa oli asiantuntijoiden

puheenvuoroja seksuaalisesta väkivallasta sosiaalisessa mediassa. Puheenvuorot olivat mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä. Päätin, että opinnäytetyöni aihe liittyy sosiaaliseen mediaan, siellä tapahtuvaan lasten ja nuorten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, ja ennen kaikkea sen ehkäisyyn. Työelämäkontaktinani toimi Turun kaupungin sijaishuoltoyksikkö Virusmäentien lastenkoti, joten kohderyhmäni oli automaattisesti lastensuojelun sijaishuollon lapset ja nuoret. Aiheen ideointivaihetta voidaan kutsua myös aiheanalyysiksi. Aiheanalyysissa on hyvä miettiä, mikä itseä kiinnostaa omalla alalla ja mitä aihetta todella haluaa työstää monta kuukautta. Aiheen tulisi itsessään motivoida opinnäytetyön tekijää eteenpäin työssään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23.) Aiheanalyysiin sisältyy myös opinnäytetyön kohderyhmän miettiminen. Kohderyhmän valinta on ensiarvoisen tärkeää jo työn alkuvaiheessa, sillä toiminnallisen opinnäytetyön tuotos on aina suunnattu jollekin. Usein toiminnallisen opinnäytetyön alkuvaiheessa havaitaan jokin ongelma, johon halutaan tuoda ratkaisu. Se keihin ongelma kohdistuu, muodostuu työn kohderyhmäksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38-39.) Tässä opinnäytetyössä ongelmaksi on havaittu lastensuojelun lasten ja nuorten vaara joutua seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi sosiaalisessa mediassa. Ongelma koskee siis sosiaalista mediaa käyttäviä lastensuojelun lapsia ja nuoria. Tarjoamani apuväline tähän ongelmaan on Some-aidot –työkirja.

Suunnitteluvaihetta kuvaa tekemäni opinnäytetyösuunnitelma, johon hahmotin kehittämistehtäviä ja – tavoitteita. Ennen suunnitelman tekoa hahmotin ajatuksiani mind map – tyyliin (kuva 1), josta sain hyvän kokonaiskäsityksen päässä olevista ajatuksistani. Kehittämistehtäväkseni muotoutui Some-aidot -- työkirjan tekeminen lastensuojelun omahoitajatyöhön. Kehittämisen tavoitteena on ehkäistä lastensuojelun lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä, sekä opettaa kohderyhmää tunnistamaan hälyttäviä tilanteita avoimen keskustelun kautta. Omahoitaja työkirjan tekemisessä suuressa roolissa, sillä omahoitaja on juuri tämä keskustelukumppani ja lapsen tai nuoren opastaja.

Kuva 1. Mind map tuotoksen alkuvaiheessa

Työstövaiheessa aloin kerätä aiheeseeni liittyvää teoriapohjaa niin kirjallisuuskuin internetlähteistä. Kirjallisuutta etsin avainsanojeni kautta. Avainsanojani tässä opinnäytetyössä ovat lastensuojelu, sosiaalinen media, omahoitajatyö, grooming sekä seksuaalinen hyväksikäyttö. Avainsanoja on selitetty luvuissa 3 ja 4. Käytin melko paljon aikaa etsiäkseni lähteitä lastensuojelun lasten ja nuorten sosiaalisen median käytöstä, mutta epäonnekseni aiheesta ei ole kirjattua tutkimustietoa. Lähteitä yhdistelemällä ja niiden välisellä vuoropuhelulla sain koottua teoriapohjani. Teoriapohjan kirjoitettuani aloin miettiä asiantuntijoiden näkökulmia aiheeseeni. Lähetin muutamia haastattelupyyntöjä ja toteutin 3 ”haastattelua”. Kyseessä on kuitenkin toiminnallinen opinnäytetyö, joten nämä haastattelut ovat enemmänkin konsultaatioita. Konsultoinneista on tarkempi selvitys edellisessä alaluvussa 5.1.

Asiantuntijakonsultoinneista sain asiantuntijanäkökulmaa aiheeseeni. Lastensuojelun näkökulman puolestani sain työelämäkumppaniltani, Virusmäentien lastenkodilta. Työskentely Virusmäentien lastenkodilla on itsessään antanut käsityksen lastensuojelun lasten ja nuorten käyttäytymisestä

sosiaalisessa mediassa. Työn kautta havainnointi on ollut ensiarvoisen tietorikasta ja antanut todella realistisen kuvan lastenkodin lasten sosiaalisen median käytöstä ja siinä ilmenevistä huolenaiheista. Muun Virusmäentien henkilökunnan kanssa keskustelu on tuonut lastenkodin ohjaajien näkökulmaa ja vahvistanut myös omaani: joidenkin lasten ja nuorten kohdalla huoli on suuri.

Kun olin saanut asiantuntijakonsultoinnit tehtyä, otin esille kaikki muistiinpanoni konsultoinneista sekä lastenkodin ohjaajien kanssa käydyistä keskusteluista. Yhdenvertaisuuksia löytyi paljon. Jaottelin materiaaliani ja loin työkirjaani sivuja. Kuvat, jotka työkirjan tehtäväsivuilla esiintyvät, ovat minun itseni tekemiä. Työkirjan etusivun kuva on otettu internetistä.

Tarkastus –ja viimeistelyvaiheessa olen hionut työkirjan ulkoasua, pyytänyt kommentteja sekä palautetta. Kommenttien myötä olen muokannut sekä raporttia, että opinnäytetyöni tuotosta viimeiseen muotoonsa. Työkirjan lisäksi työstämistä on ollut myös tässä opinnäytetyöraportissa. Kuten Salonen (2013) teoksessaan toteaaakin, vie viimeistelyvaihe toiminnallisessa opinnäytetyössä yllättävän paljon aikaa. Opinnäytetyö kun koostuu sekä raportista, että tuotoksesta.

6 SOME-TAIDOT -TYÖKIRJA

6.1 Työkirjan rakenne

Työkirjaa kokonaisuutena miettiessäni tutustuin moniin erilaisiin työkirjoihin, joista sain vinkkejä ja ideoita oman työkirjani ulkoasuun ja rakenteeseen. Ajatuksena oli alunalkaen se, että tehtävät olisivat sellaisia, joihin työkirjaa tekevä lapsi tai nuori pystyy samaistumaan. Päädyin tästä ajatuksesta case – tyyppisiin tehtäviin, joissa nuori saa täyttää omaa kuviteltua profiilisivuaan tai vastata hänelle lähetettyyn viestiin. Ajattelin, että näistä tehtävistä lasta tai nuorta ohjaavalle aikuiselle tulee käsitys siitä, mitä hänen päässään oikein liikkuu. Koska sosiaalisen median palvelut ja -sovellukset ovat monille lastenkodin ohjaajille ja muille työntekijöille hyvinkin vieraita, totesin, että työkirjan tulee sisältää omat sivut myös työntekijälle. Jos kehittämistyössäni olisi ollut enemmän resursseja, työkirja olisi voinut muodostua kahdesta osasta, työntekijän käsikirjasta sekä varsinaisesta tehtäväkirjasta.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntynyt Some-taidot – työkirja (liite 1) lähtee liikkeelle työntekijälle suunnatuista alkusanoistani, jossa kerron, mihin työkirja on tarkoitettu käytettäväksi, mitä se sisältää ja mistä työkirjan sisältö on koottu. Työkirja on tarkoitettu käytettäväksi lastenkodissa asuville sosiaalista mediaa käyttäville lapsille ja nuorille. Jokaisen lapsen tai nuoren kohdalla voi valita käytettäväksi ne sivut, jotka ovat ajankohtaisia, tämä on työkirjan käyttöön ottaneen omahoitajan harkinnassa. Alkusanojen jälkeen työkirjassa vuorottelevat lapselle tai nuorelle suunnatut tehtäväsivut, sekä työntekijälle suunnattu sivu, jossa on edellisen tehtäväsivun aihepiiriin liittyvää tietoa. Työntekijälle suunnatut sivut on tarkoitettu informatiivisiksi ja avustamaan keskustelua lapsen tai nuoren kanssa, ne on merkitty otsikkoon kuvauksella ”Työntekijälle”. Lapselle tai nuorelle suunnattuja tehtäväkokonaisuuksia on yhteensä kahdeksan, joita jokaista seuraa edellä kuvaamani työntekijälle tarkoitettu osio. Kokonaisuudessaan työkirja on 25 sivuinen A4- kokoinen tuotos.

6.2 Käyttömahdollisuudet ja kehittämisideat

Työkirja on sekä sähköisenä, että paperisena omassa kansiossaan Virusmäentien lastenkodissa. Sähköisenä työkirja löytyy myös tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Koska opinnäytetyöni aihe on lähtenyt minun omasta mielenkiinnostani, ei toimeksiannosta, resursseja laajempaan painatukseen ja levitykseen ei ollut. Sähköisestä versiosta sen voi helposti kuitenkin tallentaa mihin tahansa tietokoneelle ja tulostaa tarpeen mukaan. Näkisin, että nykypäivänä sähköinen versio mistä tahansa työkirjasta on käytännöllisempi kuin paperinen. Sähköinen versio pysyy tallessa ja se on ekologisesti kannattavampi. Paperisesta työkirjasta joutuu joka tapauksessa kopioimaan halutut sivut käyttöön, sähköisestä versiosta tulostaminen on helppoa, eikä turhaa paperijätettä synny.

Tekemäni työkirja ei suinkaan ole ainut mieleeni tullut opinnäytetyön muoto, kun keskeiset käsitteet ovat lastensuojelu ja sosiaalinen media. Tutkimustietoa lastensuojelun lasten ja nuoren sosiaalisen median käytöstä ei ole, joten tutkimuksen tekeminen aiheesta olisi uutta ja mielenkiintoista. Kohderyhmän ääni ja ajatukset sosiaalisen median käytöstä olisi hyvä saada kuuluviin, itselläni resursseja ei tämän opinnäytetyön puitteissa siihen ollut.

Aiheen tiimoilta voisi keskustelua kohdentaa myös lastensuojelun työntekijöiden omaan sosiaalisen median käyttöön. Lastensuojelussa työskentelevistä työntekijöistä varmasti suuri osa käyttää joitain sosiaalisen median palveluita. Työntekijöilläkin on oma yksityiselämänsä, eikä työnantaja voi määritellä työntekijöiden sosiaalisen median käyttöä. Työntekijöiden on kuitenkin muistettava, että sosiaalisessa mediassa ei voi jakaa työhön liittyvää salassa pidettävää ja luottamuksellista tietoa. Työpäivään liittyviä päivityksiä voi jakaa vain hyvin harkitusti, sillä ihmisten yksityisyyttä on suojattava, niin asiakkaiden kuin kollegoidenkin näkökulmasta. Lastensuojelun työnkuvaan kuuluu erittäin arkaluonteista tietoa asiakkaista ja ihmisillä on tapana jakaa sosiaalisessa mediassa arkipäivänsä tapahtumia. On eri asia jakaa työpäivästä kuva esimerkiksi rakennustyömaalta kuin lastenkodin sisältä. Lastenkoti on toisten

ihmisten koti. Työntekijät ovat kuitenkin vain ihmisiä, ja ihminen on altis virheille. Varmasti työnantajien tietoon tulee ajoittain sosiaalisen median väärinkäyttöä työntekijöiden kohdalla. Tähän liittyvä tutkimus olisi mielenkiintoista ja lisäisi varmasti tarkkuutta ja huolellisuutta asiaan.

7 POHDINTA JA ARVIOINTI

7.1 Opinnäytetyön tekeminen prosessina

Opinnäytetyöprosessin tekeminen oli aikataulullisesti tiukkaa. Opinnäytetyöseminaarit ja niihin liittyvät deadlinet pitivät työtä aikataulussa, mutta muuten vastuu oli itsellä. Vastuu työn etenemisestä on täysin itsellä, kun työni on lähtöisin omasta mielenkiinnostani, eikä toimeksiannosta. Näin jälkepäin ajattelen, että toimeksiantona tehty kehittämistyö olisi edennyt tasaisemmin, sillä silloin toimeksiantaja olisi ollut se, joka määrittelee, milloin mikäkin vaihe tehdään. Aikatauluongelmista huolimatta opinnäytetyöni eteni valmiiksi ajallaan. Kirjoittamisen prosessi eteni niin sanotusti pyrähdyksittäin: välillä meni pitkä aika kun tekstiä ei syntynyt lainkaan, kun taas joinakin päivinä tuli monta sivua. Yllätyksekseni tietoperustan kirjoittaminen tuntui yksinkertaisimmalta ja valmistui nopeasti.

Asiantuntijakonsultaatioihin olen kokonaisuudessaan tyytyväinen. Näin jälkepäin kun miettii, koen että konsultaatio oli minun opinnäytetyössäni paras mahdollinen kehittämisen menetelmä. Yksin tehdessä resursseja suurempaan aihepiiriin kartoitukseen ei ollut. Suunnitelmani oli alussa, että tekisin alkukartoituskyselyn ainakin Virusmäentien lastenkodin lapsille ja nuorille. Kyselyn tarkoituksena olisi ollut kartoittaa kohderyhmäni sosiaalisen median käyttöä. Totesin kuitenkin jo alkuvaiheessa, että tämä kysely olisi tuottanut liikaa työtä ja analysointia olisi pitänyt tehdä mahdollisesti jopa spss-ohjelmalla. Opinnäytetyöni on kuitenkin toiminnallinen, joten kyselytutkimus tulosten analysoinnit mukaan lukien olisi vaatinut laajempaa kehittämistyötä alleen.

Asiantuntijakonsultaatiot ja päivittäiset keskustelut työyhteisön kanssa tuottivat tarpeeksi materiaalia työkirjan tekemiseen. Tuotosta arvioin seuraavassa alaluvussa. Aluksi vaikealta tuntui miettiä, kuinka paljon konsultaatioita ja muita materiaalin tuottamiseen liittyviä kehittämismenetelmiä minun tulisi käyttää. Konsultaatiot tehtyäni tiesin kuitenkin heti, että 3 oli riittävä määrä. Luulen, että

kaksikin olisi riittänyt, sillä tein kaksi konsultaatiota Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöille samalla teemahaastattelu rungolla.

7.2 Tuotoksen arviointi

Tuotoksen laajuudesta minulla ei työn alkuvaiheessa ollut mitään käsitystä, en siis osannut ajatella onko työkirja 5 vai 50 sivuinen. Loppujen lopuksi työkirjasta tuli 25 sivuinen tuotos, ja mielestäni kyseinen laajuus yksin tehtynä on kohtuullinen. Olen tehnyt työkirjan kaikki osat itse, niin tekstin kuin kuvatkin lukuun ottamatta kansilehden kuvaa. Helpolla olisin päässyt, jos olisin ottanut työkirjan kaikki kuvat esimerkiksi internetin lähteistä. Internetistä olisi varmasti löytynyt myös tehtäviin valmiita malleja, joihin olisin sisällön tuottanut itse. Koin kuitenkin tärkeämmäksi tuottaa koko työkirjan itse. Hankalaa olisi esimerkiksi ollut se, että kaikki lähdetiedot käytetyistä kuvista olisi pitänyt merkitä ylös. Tämä olisi tehnyt työkirjasta sekavan, kun tarkoituksena oli tehdä selkeä ja helppokäyttöinen.

Tuotoksen tekeminen vei yllättävän paljon aikaa. Toisaalta toiminnallisessa opinnäytetyössä tärkein osa on juuri tuotos, kun taas tutkimuksellisessa opinnäytetyössä tärkeintä on tulosten analysointi ja niiden esittäminen raportissa. Toiminnallisen opinnäytetyön raportin puolestaan pitäisi minun mielestäni ilmentää lukijalle, mitä on tehty ja miksi. Raportin kirjoittaminen tuntuu vapaamuotoisemmalta kuin tutkimuksellisen opinnäytetyön.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyö on loppurutistus sosionomin (AMK) opinnoilleni. Ajattelen kuitenkin, että asiakastyössä ei ikinä voi olla täysin valmis. Ihmisten välinen vuorovaikutus on alati muuttuvaa, eikä aina voi ennakoida, mitä tulee tapahtumaan seuraavaksi. Joka päivä oivaltaa uusia asioita ja oppii uutta ihmisten toiminnasta. Avoin ja rehellinen asenne luo pohjan omalle työlleni. Vaikka valmistuu ammattiin, on vain ihminen: ihmiset tekevät virheitä ja niistä opitaan.

Sosionomin (AMK) opintojen aikana olen oppinut olemaan itselleni armollisempi, ja oppinut priorisoimaan toimintaa. Toissijaiset asiat voi hoitaa myöhemmin, ihmisten kanssa on helppo neuvotella asioiden etenemisestä. Opinnäytetyöni aiheeseen perehtyminen ja siitä kirjoittaminen on laittanut itsenikin pohtimaan omaa sosiaalisen median käyttöä. Työkirjaa tehdessä minusta on tullut kriittisempi. Omasta yksityisyydestään on tärkeää pitää huolta, samalla tavalla kuin esimerkiksi fyysisestä kunnosta.

LÄHTEET

Autio, T. 2007. Omahoitaja – itsetunnon vahvistaja? Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Brusila, P.; Hyvärinen, S.; Kallio, M.; Porras, K. & Sandberg, T. 2009. Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Helsinki: Väestöliitto.

Heuer, S. & Tranberg, P. 2013. Älä kerro kaikkea: itsepuolustusopas verkkoon. Laukkanen, M. Talentum.

Hughes, D. 2006. Tie traumasta tervehtymiseen: rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Juko, R. Tampere: PS-kustannus.

Kontturi, J. Haastattelu 2.2.2015. Mediakasvatuskouluttaja. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Korhonen, P. 2010. Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Meriranta, M. (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. Kuopio: Unipress. 9-32.

Meriranta, M. 2010. Aikamme mediatерminologia. Teoksessa Meriranta, M. (toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. Kuopio: Unipress. 231-238.

MOT: Saalistajat verkossa. 2014. Esitetty 19.5.2014. YLE.

Noppiari, E.; Uusitalo, N.; Kupiainen, R. & Luostarinen, H. 2008. ”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pelastakaa lapset Ry. 2011. Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Viitattu 1.12.2014 https://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/8fc7fa1bb430cbf88aca27f21a7ea706/1417393833/application/pdf/368105/Grooming-%20raportti_final.pdf

Pelastakaa lapset Ry 2011. Nettilämä on oikeaa elämää ja nettikasvatus on tavallista kasvatusta. Viitattu 7.1.2015 https://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/cb37a2107ea68f251f5c9bafd56624cc/1429689909/application/pdf/779529/nettiopas_aikuisille_final.pdf

Rikosuhripäivystyksen tukihenkilön nimetön haastattelu. 19.2.2015.

Rikosuhripäivystyksen tukihenkilön nimetön haastattelu. 10.3.2015.

Rikosuhripäivystys. Viitattu 20.3.2015 <http://nuoret.riku.fi/tietoa-meista-ja-toiminnastamme/miten-riku-voi-auttaa/>

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saarinen, S. Heinonen, T. 2006. Miten suojelen lasta hyväksikäytöltä – Opaskirjanen vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville.

Salminen, E. & Tynnenen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa – omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto Oy.

Salonen K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.

Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria-teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki. WSOY. 13-59.

Tervo-Hiltula, P. 2011. Tulevaisuuden kuluttajat siirtyvät verkkoon. Teoksessa Aaltonen-Ogbeide, T.; Saastamoinen, P; Rainio, H. & Vartiainen T. (toim.) Silmät auki sosiaaliseen mediaan 2. painos.. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 3/2011, 217-227.

Turun kaupungin sosiaalityön tulosalueen selvitys 2014. Viitattu 4.1.2015 <http://www05.turku.fi/ah/sosterla/2014/0520007x/3089907.htm>

Tång, M. 2014. Nettietiketti – opas mediakasvatustyöhön lastenkodissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Uusitalo, N.; Vehmas, S. & Kupiainen, R. 2011. Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampere: Tampereen yliopisto.

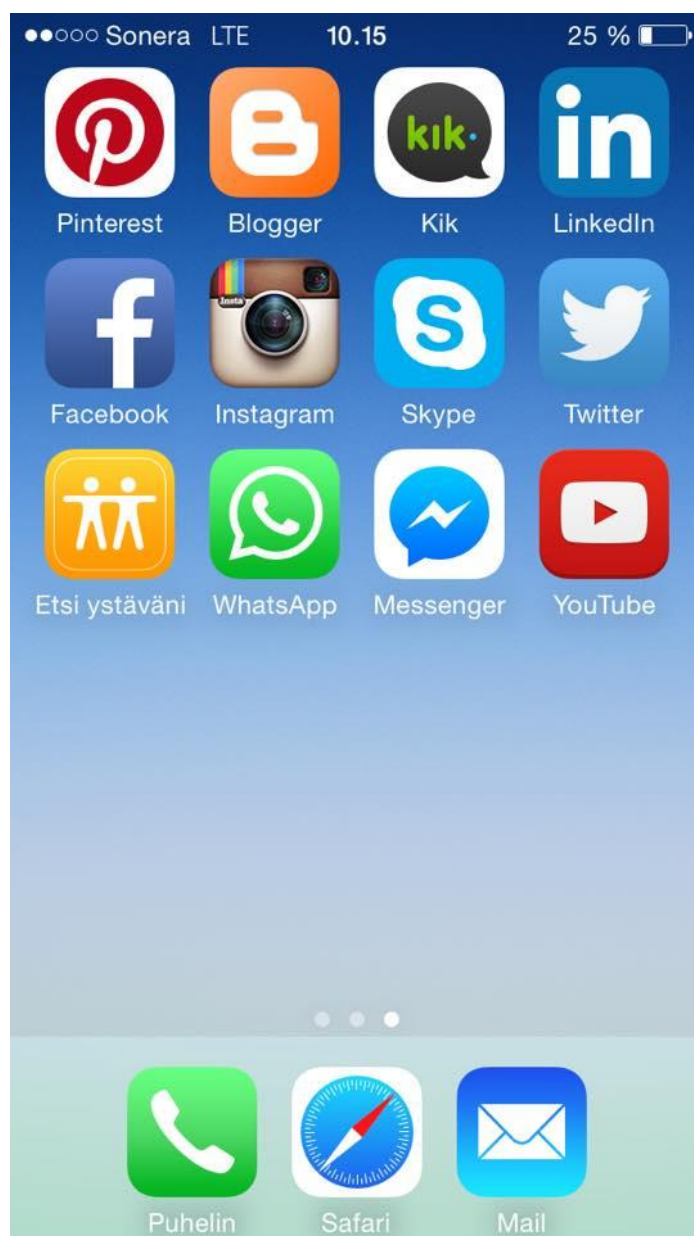
Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilko-Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen maailma 2 – Kehityopsykologia. Helsinki: WSOY.

Väestöliitto. Viitattu 7.1.2015 http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/parisuhdetietoa-ammattilaisille/tietoa_parisuhdeammattilaisille/pariterapian_teorioita/kiintymyssuhdeteoria/kiintymyssuhde_ja_parisuhde/

Some - taidot

Työkirja lastenkodin omahoitajatyöhön

Työntekijälle

Kädessäsi on työkirja, joka on tehty käytettäväksi lastenkodin omahoitajatyöhön. Työkirja on suunnattu lastensuojelun sosiaalista mediaa käyttäville lapsille ja nuorille.

Sosiaalinen media on nykypäivänä lähes jokaiselle lapselle ja nuorelle arkipäivää, niin myös lastensuojelun asiakkaille. Sosiaalinen media sisältää paljon riskejä tulla huijatuksi tai kiusatuksi, pahimmassa tapauksessa joutua rikoksen uhriksi. Sijoitetut lapset ovat (varhais)lapsuudessaan kokeneet hylkäämisen ja vaille jäämisen kokemuksen, jonka takia ovat riskiryhmässä joutua hyväksikäytön kohteeksi sosiaalisessa mediassa. Työkirjan tavoitteena on ennaltaehkäistä lastensuojelun lasten ja nuorten joutumista hyväksikäytön kohteeksi sosiaalisessa mediassa, ja muuttaa vääristyneitä toimintatapoja sekä ajatuksia. Voit valita työkirjasta käytettäväksi sivuja lapsen iän, sukupuolen ja sen hetkisen tilanteen mukaan.

Työkirja sisältää jokaisen lapselle suunnatun tehtäväsivun jälkeen sivun työntekijälle. Työntekijälle suunnatussa sivussa on edelliseen lapsen tekemän tehtävän aiheeseen liittyvää tietoa, jota on hyvä käyttää keskustelun pohjana käytäessä tehtäviä läpi yhdessä lapsen kanssa.

Työkirja on syntynyt Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyön tuotoksena. Sisältö on koottu asiantuntijahaastatteluiden ja aiheeseen liittyvän kirjallisuuden pohjalta.

"Ole ennen kaikkea kiinnostunut lasten ja nuorten sosiaalisen median käytöstä. Jos se on sinulle vieras, tutustu siihen itse. Avoin keskustelu luo molemminpuolisen luottamuksen."

-Laura Latvala

Kaikki on Facessa - vai onko?

Mitä sosiaalisen median palveluita sinä käytät ja kuinka kauan olet käyttänyt?

Facecook? _____

Instagram? _____

IRC-galleria? _____

Kuvake.net? _____

Kik-messenger? _____

WhatsApp? _____

Youtube? _____

Twitter?

Pinterest? _____

Blogger? _____

Jokin muu,
mikä? _____

Kaikki on Facessa - vai onko?

Työntekijälle

Lähes kaikissa sosiaalisen median palveluissa on **suositellut** ikäraajat, joita tulisi noudattaa. Luotaessa käyttäjätiliä palvelu kysyy syntymäaika. Mikäli käyttäjän ilmoittama syntymäaika ei riitä palvelun ikärajaan, profiilia ei voida luoda. Monet lapset kuitenkin kirjaavat palveluihin väärät syntymäajat ja saavat näin luotua profiilin. Palvelun ylläpito voi poistaa käyttäjätilin, mikäli havaitsee syntymäajan olevan valheellinen ja todellisuudessa käyttäjän olevan suositeltua ikärajaa nuorempi. Alaikäisestä voi tehdä ilmiannon toinen käyttäjä tai kokonaan palvelun ulkopuolinen ihminen, esimerkiksi huoltaja. Suomessa laki ei kuitenkaan aktiivisesti valvo sosiaalisen median ikärajoja, vaan ikäraajat perustuvat Yhdysvaltojen lainsäädäntöön. Seuraavan sivun taulukossa on suosituimpien sosiaalisen median palveluiden ikärajoja sekä palveluiden käyttötarkoitukset lyhyesti.

Palvelu:	Ikäraja:	Palvelun tarkoitus lyhyesti:
Facebook	13 vuotta	Käyttäjäprofiilin kautta pidetään yhteyttä muihin käyttäjiin ja jaetaan omia tietoja (kuvia, mielenkiinnon kohteita yms.)
Instagram	13 vuotta	Kuvien ja videoiden jakaminen muille käyttäjille, muiden kuvista ja videoista "tykkääminen"
IRC-galleria	12 vuotta	Käyttäjäprofiilin kautta pidetään yhteyttä muihin käyttäjiin ja jaetaan omia tietoja (kuvia, mielenkiinnon kohteita yms.).
Kuvake.net	16 vuotta	Käyttäjäprofiilin kautta pidetään yhteyttä muihin käyttäjiin ja jaetaan omia tietoja (kuvia, mielenkiinnon kohteita yms.)
Kik-messenger	13 vuotta	Älypuhelinsovellus, jolla voi viestitellä ilmaiseksi nimimerkin turvin kenelle tahansa muulle nimimerkille.
WhatsApp	16 vuotta	Älypuhelinsovellus, jolla voi viestitellä ilmaiseksi omista yhteystiedoista niille, joilla on myös WhatsApp. Viestittely tapahtuu omalla puhelinnumerolla.
Youtube	13 vuotta	Videoiden jako ja - katselupalvelu
Twitter	13 vuotta	Palvelu, jossa jaetaan omia päivityksiä ja luetaan muiden vastaavia "twiittejä"
Pinterest	13 vuotta	Kuvakokoelmien ja linkkien jakoon tarkoitettu palvelu
Blogger	13 vuotta	Blogikirjoittamiseen tarkoitettu palvelu

Yksityisyys somessa

Alla on kuvitellusti sinun profiilisivusi jossain sosiaalisen median palvelussa. Täytä profiiliisi ne tiedot, jotka haluat näkyvän **julkisena** muille käyttäjille. Merkkaa ne tiedot, joiden näkymistä haluat rajoittaa, esimerkiksi vain kavereillesi.

Profiilikuva	Nimi: _____
	Syntymäaika: _____
	Kotiosoite: _____
	Kotikaupunki: _____
	Koulu/työpaikka: _____
Sähköposti: _____	
Puhelinnumero: _____	
Nimimerkit muissa palveluissa: _____	
Siviilisääty: _____	
Sisarukset: _____	
Harrastus: _____	
Kiinnostuksen kohteet: _____	
Kuva-albumien jakaminen: julkinen	kaverien kaverit
	kaverit
	vain tietyt henkilöt
	vain sinä itse
Omien päivitysten jakaminen: julkinen	kaverien kaverit
	kaverit
	vain tietyt henkilöt
	vain sinä itse

Yksityisyys somessa

Työntekijälle

Nuoret jakavat itsestään tietoja kaikkien nähtäville hyvin avoimesti. Harvoin nuori tulee ajatelleeksi, että sen minkä jakaa sosiaalisessa mediassa tai ylipäätään internetissä, ei välttämättä poistu sieltä koskaan. Esimerkiksi pilailumielessä levitetty mauton kuva saattaa joskus päätyä tulevan työnantajan käsiin.

Monissa sosiaalisen median palveluissa voidaan rajoittaa omien tietojen, kuten kuvien ja päivitysten näkyvyyttä. Silti pitää muistaa, vaikka kuvan rajoittaisi näkyväksi vain kavereille, joku kaveri voi levittää sen eteenpäin. Nuoren kanssa on hyvä keskustella siitä, mitä esimerkiksi hän haluaa omien vanhempiensa tai lastenkodin työntekijöiden näkevän itsestään internetissä.

“Ihanaa kun joku kehuu niin paljon!”

Oot ehkä kaunein,
jonka oon nähny! 🤔
voisiks laittaa ittestäs
jonku
kokovartalokuvan
alusvaatteilla, se olis
upeeta! 😍

Tämä nettituttu on kehunut sinut maasta taivaisiin ja totta kai se tuntuu mielestäsi kivalta! Kehut saavat sinut hyväälle tuulelle ja olet ehkä vähän ihastunutkin.

Saat ylläolevan viestin, mitä ajattelet?

“Ihanaa kun joku kehuu niin paljon!”

Työntekijälle

Sosiaalisessa mediassa keskustelut alkavat tyypillisesti toisen kuvan kehumisella tai “tykkäämisellä”. Nuoret tytöt ovat riskiryhmässä joutua seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi sosiaalisessa mediassa, sillä he ovat epävarmoja itsestään ja ulkonäöstään. Pienikin kehu saa nuoren hyvälle mielelle ja nuori saattaa ajatella, että hänestä todella välitetään ja hänet hyväksytään. Tämän epävarmuuden tiedostaa jokainen, joka lähtee ottamaan yhteyttä nuoreen. Kehuista on hyvä aloittaa keskustelu ja edetä siitä henkilökohtaisempiin asioihin, kuten tapaamisen ehdottamiseen ja jopa seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Erytisesti lastensuojelun lapset ovat kokeneet hylkäämistä: vanhemmat eivät ole voineet huolehtia ja lastenkodin henkilökunta vaihtuu elämän aikana monesti. Kiintymystä ei uskalla luoda kehenkään, koska se ei ehkä ole pysyvää. Sosiaalinen media avaa lastensuojelun lapsille ja nuorille aivan oman maailmansa.

“Ihanaa kun joku kehuu niin paljon!”

Työntekijälle

Omien kuvien kehuminen tuntuu hyvältä, eikä siinä tilanteessa nuori ajattele kriittisesti asiaa. Ruudun toisessa päässä saattaa olla kuka tahansa identiteettinsä valehdellut. Ajatus omasta kuvasta alusvaatteilla saattaa nuoresta tuntua epämiellyttävältä ajatukselta, mutta nuori saattaa ajatella, “hylkääkö se mut, jos en lähetä?”.

Nuoren kanssa tulee keskustella avoimesti, mitä oman kuvan lähettäminen sosiaaliseen mediaan tuntemattomalle ihmiselle tarkoittaa ja mitä siitä voi seurata.

“Ensin Facebook, sitten Kik - miks?”

Facebookissa tuntematon tyyppi alkoi kommentoida kuviasi ja olette viestitelleet jonkin aikaa Facebookin välityksellä. Keskustelut ovat olleet ihan kivoja ja tyyppi vaikuttaa ihan kivalta. Nyt hän pyytää siirtämään keskustelut Kikkiin. Mitä vastaat?

“Ensin Facebook, sitten Kik - miks?”

Työntekijälle

Nettituttujen kanssa keskustelu alkaa usein jossain sosiaalisen median palvelussa, kuten edellisessä esimerkissä Facebookissa. Kun keskustelu on jatkunut jonkin aikaa Facebookissa, monesti viestittely halutaan siirtää johonkin yksityisempään mobiilipalveluun, kuten Kik- messengeriin.

Kik- messengerissä ihmiset keskustelevat nimimerkin kanssa ja kuka tahansa voi ottaa yhteyttä kehen tahansa, kunhan vain tietää nimimerkin. Puhelinnumeroita palvelussa ei käytetä, joten kukaan ei voi tietää, kuka nimimerkin takana oikeasti on. Palvelussa on siis helppo valehdella koko identiteetti, ja monet seksuaalisista hyväksikäytöistä tapahtuu kyseisessä palvelussa.

“Ensin Facebook, sitten Kik - miks?”

Työntekijälle

Tyypillinen esimerkki on, että aikuinen mies etsii Facebookista nuoren tytön, saa keskusteluyhteyden siellä ja siirtää keskustelun Kik:iin. Kikissä viestit ovat yksityisiä, ja henkilön jäljittäminen on lähes mahdotonta. Seksuaalinen hyväksikäyttö voi tapahtua ilman, että keskustelu etenee tapaamiseen asti. Esimerkiksi seksin ehdottaminen ja sukupuolielimistä kuvien lähettäminen luokitellaan jo seksuaaliseksi hyväksikäytöksi, kun kyseessä on alaikäinen lapsi ja aikuinen.

”Susta ois kiva nähä joku kuva?”

Olet tavannut Facebookin kautta kivan oloisen pojan. Poika on kertonut olevan sinusta vuoden vanhempi, hänellä on vain yksi kuva itsestään Facebookissa ja hän näyttää siinä mielestäsi hieman kertomaansa vanhemmalta. Pojan kanssa on kiva jutella ja hän kehuu sinua paljon.

Miten reagoit ylläolevaan viestiin?

”Susta ois kiva nähä joku kuva?”

Työntekijälle

Kuvien lähettäminen tuntemattomille ihmisille on aina riskialtista. Nuori voi jo lyhyen ajan kestäneen keskustelun jälkeen pitää nettittuttua omana kaverinaan, johon voi luottaa.

Edellisessä esimerkissä poika kehuu tyttöä, joka on hyvin yleistä, kun halutaan saada keskustelukumppanilta jotain enemmän. Nuorelle tulee ajatus, että on ehkä velkaa kuvan toiselle, kun tämä kehuukin niin paljon. Ja tietenkin, jos poika sanoo, että kuva pysyy vain heidän välisenä, siihen luotetaan. Tarkoituksella alaikäiseltä vähäpukeisen kuvan pyytäminen voidaan jo luokitella seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Todellisuudessa ruudun toisessa päässä voi olla paljonkin vanhempi aikuinen mies. Hälytyskellot pitäisi soida, jos toisella ei ole jakaa itsestään kuin yksi kuva ja itse pyytää lisää.

”Susta ois kiva nähä joku kuva?”

Työntekijälle

Nuorelle tulee painottaa, että itsestään ei kannata levittää sellaisia kuvia, joita ei esimerkiksi halua sinun näkevän aikuisena työntekijänä. Kuvat lähtevät nopeasti leviämään ja juorut lähtevät liikkeelle. Vähäpukeisia kuvia itsestään ei missään nimessä tule antaa edes lähimmälle ystävälle tai seurustelukumppanille. Erimielisyyksien tullessa vastaan kuvia saatetaan käyttää riidan välineenä.

“Eihän kerrota muille?”

Voitais pitää nää viestit ihan meidän välisinä, eks vaa? 😊 et varmaa tahtois et sun porukat esimerkiks näkis näitä? Muhun voit luottaa, et mä en näytä muille, voinko luottaa myös suhun? 😊

Olet viestitellyt nettituttusi kanssa jo jonkin aikaa. Olette molemmat kirjoittelleet paljon henkilökohtaisiakin asioita itsestänne. Olet ehkä kertonut itsestäsi asioita, joita et ole muille kertonut, etkä varsinkaan haluaisi aikuisten tietävän kertomistasi asioista.

Nettituttu laittaa sinulle ylläolevan viestin puhelimeesi, mitä kirjoittaisit vastaukseksi?

“Eihän kerrota muille?”

Työntekijälle

Tyypillisesti silloin kun ei ole puhtaat jauhot pussissa, asiat pyritään pitämään salassa, niin myös sosiaalisessa mediassa. Vaikka nuori itsekin olisi kertonut itsestään valheellisia asioita ja ollut mukana seksuaalissävyytteisessä keskustelussa, keskustelun voi laittaa poikki koska vain.

Hyväksikäyttäjä pyrkii usein saamaan toisen osapuolen “itselleen”. Keskusteluun liittyy paljon asioita, joita hän sanoo jakaneensa vain “juuri sinun kanssa”. Nuori on saattanut itsekin kertoa itsestään asioita, joista eivät monet tiedä. Nuori kokee, että vain tämä henkilö ymmärtää häntä. Juuri tämä on hyväksikäyttäjän tarkoitus: nuori yritetään saada eristäytymään muista ja annetaan ymmärtää, ettei hänellä ole muita.

Nuorelle voi painottaa, että mitään vakavaa ei ole sattunut, ennen kuin joku on satuttanut nuorta itseään. Vaikka nuori olisikin kirjoitellut nettitutulle omia seksikokemuksiaan, mitään peruuttamatonta ei ole vielä sattunut. Nettitutun pystyy aina poistamaan keskusteluista.

“Nyt se ehdottaa tapaamista - uskallanko?”

Moi! Kiva kun annoit numeros, et voidaa jutella paremmin.. Tahtoisiks nähdä? Oot tosi nätti :))

Noo kai se käy, millon nähtäis?

Tuun hakee sut huomenna kaupan takaa! Mennää mun autolla vaikka mun luo sit. 😊 ihanaa nähä sut vihdoin! 🥰

Yllä on sinun ja nettituttusi välinen keskustelu. Et oikein tiedä uskallatko tavata vielä, mutta houkutus on kuitenkin suuri.

Mitä vastaat hänelle ja mitä sinun päässäsi liikkuu tämän keskustelun jälkeen?

“Nyt se ehdottaa tapaamista - uskallanko?”

Työntekijälle

Netissä tavatun henkilön tapaaminen on aina riskialtista. Ikinä ei voi olla varma onko henkilö todella se, joka sanoo olevansa.

Nuori saattaa itse epäröidä, haluaako tavata, mutta ei ehkä uskalla vastata kieltävästi. Houkutus on liian suuri. Tärkeää tällaisessa tilanteessa on, että nuori kykenisi avoimesti keskustelemaan asiasta luotettavan aikuisen kanssa, kuten lastenkodin omahoitajan. Avoimuus on ensiarvoisen tärkeää, sillä ilman avointa ja luottamuksellista suhdetta nuorella on houkutus toimia salaa.

Jos nuori ajattelee edellisen sivun keskustelusta, että tapaaminen on hänelle ok, huoli on suuri. Tuntemattoman ihmisen tapaaminen toisen autossa syrjäisellä paikalla on hyvin vaarallista. Nuoren kanssa on hyvä keskustella siitä, että mitä hän tekisi, jos tapaaminen ei menekään niin kuin itse ajattelee. Nettituttu saattaa hyvin viedä nuoren asunnolleen ja käyttää häntä seksuaalisesti hyväkseen.

“Nyt se ehdottaa tapaamista - uskallanko?”

Työntekijälle

Vaikka nettituttujen tapaamisesta puhutaan usein kielteiseen sävyyn, voivat jotkut tapaamiset todella mennä hyvin ja vastassa on juuri se, joka kuuluukin: omanikäinen toinen **nuori**. Aikuisen ihmisen ja nuoren välinen tapaaminen ei ole ikinä tasa-arvoista. Kuitenkin aina on varmistettava nuoren turvallisuus kaiken varalta. Jos nuori todella haluaa tavata toisen, tulee tapaaminen sopia **julkiselle paikalle** ja aikuisen on hyvä saattaa nuori paikalle. Aikuinen voi jäädä lähistölle hetkeksi katsomaan, että tilanne on sellainen kuin kuuluukin. Näin nuorella on pakoreitti turvallisen aikuisen luo, jos jotain sattuu.

Kun viestittely ei enää tunnu kivalta?

Tavataanko huomenna,
kun kerran lupasit! Mä
tuun hakee sut mun
kämpille, et varmaan
haluis et nää meijän
keskustelut lähtee
leviimää mihinkää..

Olet luvannut nettitutullesi, että tapaatte. Olet kuitenkin alkanut epäröimään tapaamista ja sinua ehkä vähän pelottaakin. Olet jättänyt vastaamatta pariin edelliseen viestiin, mutta nyt nettituttusi laittaa ylläolevan viestin.

Mitä ajattelet?

Kun viestittely ei enää tunnu kivalta?

Työntekijälle

Viestittely sosiaalisessa mediassa etenee usein saman kaavan mukaan, kun tarkoituksena on tavata toinen. Jos kyse on alaikäisen lapsen houkuttelusta seksuaaliseen kanssakäymiseen esimerkiksi viestittelyn kautta, täyttyvät seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit.

Viestittely alkaa usein nuoren kuvien kehumisella ja "tykkäämisellä". Aluksi jutellaan niitä näitä ja ollaan kiinnostuneita nuoren asioista, näin saadaan aikaan luottamuksellinen suhde. Kun luottamus on saatu, voidaan silloin tällöin ehdotella jotain härskiä, mutta ei kuitenkaan painosteta nuorta. Nuorella on vielä mahdollisuus olla välittämättä ehdotuksista ja hän koee, että hallitsee keskustelun kulkua täysin. Nuori saattaa pikkuhiljaa alkaa vastailta toisen ehdotuksiin ja koee itse olevan aktiivinen keskustelussa ja seksuaalisissa ehdotteluissa. Kun keskustelu on edennyt tarpeeksi intiimeihin asioihin ja kuvia on jaettu, tahdotaan tavata. Usein tapaamista pyydetään autoon tai yksityisasuntoon.

Kun viestittely ei enää tunnu kivalta?

Työntekijälle

Jos nuori tässä vaiheessa alkaa epäröidä, haluaako edes tavata, peliin tulee uhkailu. Uhkailu kohdistuu usein keskusteluiden ja kuvien levittämiseen. Nuori kokee, että itse on syyllinen tilanteeseen ja useimmiten suostuu ehdotukseen.

Nuoren kanssa on syytä keskustella tehtävän yhteydessä siitä, että aina voi kertoa luotettavalle aikuiselle, jos tilanne käy tukalaksi. Nuori ei ole ikinä tasa-arvoisessa asemassa aikuisen ihmisen kanssa käydyssä kanssakäymisessä, vastuu on aina aikuisella.